

Molenverhalen

Henk Kraan

Ik ben geboren en getogen op de Hondsdijkse Molen. Dat is de 'oermolen' van de Kranen. Al in 1792 woonde er een voorvader op deze molen. Het molenaarschap ging steeds over van vader op zoon. De namen Bartholomeus en Cornelis wisselden elkaar daarbij af.

Henk Kraan

Een bijzondere man

Mijn opa, die ook molenaar was op de Hondsdijkse Molen, overleed heel plotseling, hij was pas 48 jaar. Hij was aan het maaien bij een boer. Daar zit nog een verhaal aan vast. Mijn opa huurde overal viswater, ook bij de familie Rijneveld. Dat was een boer met heel erg goed viswater, die zorgde er altijd voor dat zijn sloten perfect schoon waren. Nou wilde die boer het viswater wel verhuren, op voorwaarde dat mijn opa het gras kwam maaien. Mijn opa kon namelijk zo goed maaien. Maar mijn opa zei: "Nee, dat doe ik niet." Hij gaf geen reden op, maar weigerde gewoon. Toen de boer zei: "Nou, dan krijg je mijn viswater niet meer" heeft mijn opa uiteindelijk gezegd: "Goed, als dat zo is, dan zal ik maaien." Hij is gaan maaien, maar is ter

plekke dood neergevallen. Achteraf bleek dat hij al bij de huisarts was geweest, omdat hij zich niet goed voelde. Hij had mijn oma niks verteld. Hij had last van zijn hart, dat was de reden dat hij geen trek had in het maaien. Hij dacht: ik moet even rustig aan doen. Maar vanwege het viswater is hij toch aan het werk begonnen.

Molenverhalen is een uitgave van Erfgoedhuis Zuid-Holland.

Het *oral history* project Molenverhalen heeft tot doel kennis en verhalen op te tekenen over de poldermolens in Zuid-Holland. Het project wordt mogelijk gemaakt dankzij de provincie Zuid-Holland, Fonds 1818 en het Prins Bernhard Cultuurfonds.

Interview en redactie: Marloes Wellenberg

Met medewerking van Lisette Albers, Agnes Smit en Marion Loomans

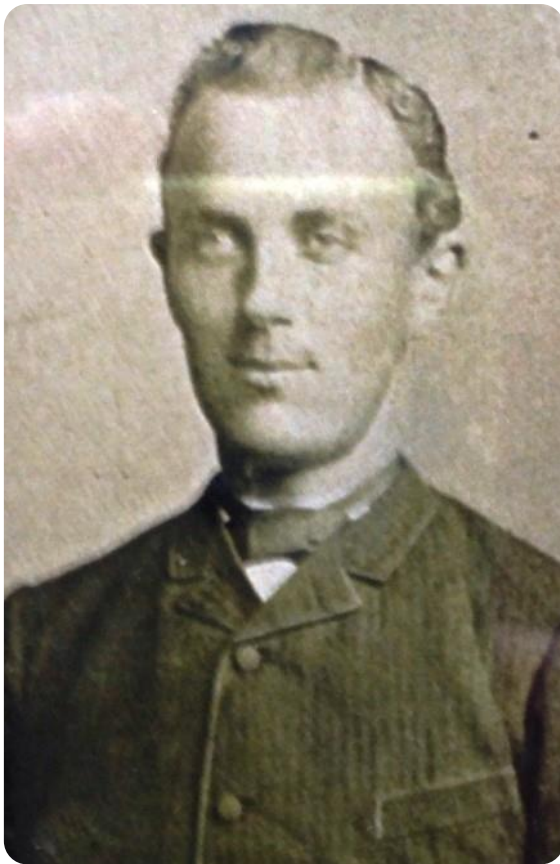
© 2020 Erfgoedhuis Zuid-Holland
www.erfgoedhuis-zh.nl

Postadres

Postbus 3092
2601 DB Delft

Contact

T 015 215 43 50
E molenverhalen@erfgoedhuis-zh.nl

Cornelis Kraan (1864-1912), de opa van Henk Kraan. (Particuliere collectie)

Mijn opa was organist in het Zwaantje, de kerk in Hazerswoude die later is afgebroken. Ik heb later van mijn oma gehoord waar opa's orgel in de molen stond: voor het kleine raampje. Daar was hij altijd aan het oefenen. Mijn opa ging ook naar de beurs in Amsterdam om in aandelen te handelen. Het was een ontzettend pientere man. Toen hij overleed zat mijn oma met al die aandelen. Een vriend van mijn opa uit Leiderdorp zei toen: "Vrouw Kraan, verkoop die aandelen nou maar aan mij. Dat is het beste wat u kan doen, ik kan er nog wat voor geven. De hele boel stort straks in en dan heb je helemaal niks." Dus wat doet mijn oma? Ze verkoopt alle aandelen, waaronder die van de Canadese Spoorwegen. En wat gebeurt er? Een paar jaar later staan die aandelen *sky-high*. Mijn oma heeft me dat verteld. Ze zei: "Dat had ik nooit moeten doen."

Opvolgers

Toen mijn opa overleed, was mijn vader Cor Kraan zes jaar. Eerst werd mijn oma Bart molenaar, maar toen die trouwde en elders als molenaar begon, nam oma Wim het over. En nadat die molenaar werd van de Veendermolen in Roelofarendsveen, werd mijn vader molenaar. Dat was in 1930. Hij was toen 25 jaar. Mijn oma bleef op de molen wonen tot mijn vader in 1936 ging trouwen. Toen is ze naar een woning in Hazerswoude verhuisd. Met mijn oma - wij zeiden altijd opoe - hadden wij een goede band. In de winter kwam zij altijd een paar maanden op de molen en om iets te doen te hebben ging zij dan sokken en kousen stoppen. Ik heb daar leuke herinneringen aan. Ik heb nog van opoe leren kaarten.

Het salaris van een molenaar was laag. In 1947 verdiende mijn vader 370 gulden per jaar. Daarvoor moest hij gemiddeld zo'n acht- tot negenhonderd uur per jaar malen. Ook moest hij de vaart en sloten die bij de molen hoorden schoonhouden, het oppervlaktevuil weghalen. Bij ons waren dat de molenboezem, die één kilometer lang was, en de molensloot, die aan de achterkant van de molen lag, van twee kilometer. Om aan voldoende inkomen te komen, moest mijn vader bijverdienen. Dat deed hij, net zoals mijn opa, door te werken bij de boeren en te vissen. Soms verdiende mijn vader daar goed mee, maar we hebben ook heel slechte jaren gehad.

Verdriet

Ik heb één zus, Gerda. Mijn ouders hebben meer kinderen gekregen, maar twee ervan zijn vlak na de geboorte gestorven. Dit gebeurde binnen één jaar tijd. In dezelfde periode is mijn zusje Tony in de leeftijd van 19 maanden aan hersenvliesontsteking overleden. Zij moet heel pienter geweest zijn. Dus in een heel korte periode zijn er drie kinderen overleden. Het was verschrikkelijk, maar er mocht nooit over gesproken worden. De pastoor had gezegd: "Pas op, daar moet je niet meer over praten. Dat is

voorbij!” Zo ging dat in die tijd. Na de oorlog hebben mijn oom Jan en tante Nel zo’n vijf jaar naast ons gewoond in het zomerhuis bij de molen. Die gingen dus constant met mijn ouders om, maar ik heb later begrepen dat mijn moeder niet één woord tegen tante Nel verteld heeft. Dat mijn zusje Tony gestorven was, was haar bekend, van de andere kinderen wist ze niets af.

Molenaars werden vaak als de onderlaag van de bevolking gezien, de meest arme mensen. Veel boeren hadden het hoog in hun bol, dat is nog steeds zo. Ze wilden liever niet dat hun dochter met een molenaarszoon trouwde. Ik weet er alles van. Ik heb tien maanden verkering gehad met een boerendochter, maar haar pa wilde liever niet dat het doorging, dus ging het uit. Ik was niet kapitaalkrchtig genoeg en ik had geen eigen bedrijf en daar draaide alles om. Gelukkig

Henk met zijn zus Gerda bij de molen. (Particuliere collectie)

kwam ik later mijn vrouw Ria tegen en daar ben ik nog elke dag trots op. Ik heb nu vier kinderen en negen kleinkinderen. Als ik zie hoe het mij is vergaan, denk ik: wat een geluk heb ik gehad in mijn leven.

Oorlog

Mijn oma woonde een paar jaar in het dorp toen de Duitsers een bombardement uitvoerden in de meidagen van 1940. In Hazerswoude en Koudekerk zijn toen dertig doden gevallen. Het doel was de spoorlijn maar de bommen vielen overal. Ik weet niet hoeveel huizen en boerderijen er toen zijn gebombardeerd. Ik heb horen vertellen dat er bij één boer vijftien van de zestien koeien waren geraakt. Die zaten vol scherven, dus hij had er niks meer aan. Alles lag plat. Ook het huis van mijn oma. Ze kreeg gelukkig weer een huis aangeboden door schilder Koot. Daar heeft ze tot bijna het einde van haar leven gewoond.

Hoewel ik nog klein was, heb ik veel herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog. Zo weet ik dat de ondergrondse geregeld bij ons kwam vergaderen. Dan bleven ze soms ook slapen. Dat komt waarschijnlijk doordat de molen een handige plek was. De Duitsers hadden op een kilometer afstand van de Rijn een dijk gelegd en het grasland tussen de dijk en de Rijn hadden ze onder water gezet. Aan de andere kant van de dijk was de Lagewaardse Polder en die stond ook onder water. Dus er liep alleen een ka naar de molen toe en links en rechts was er water. Ze konden bij het hek van de molen een wacht zetten die de Duitsers in de verte al aan zou zien komen. Op een goed ogenblik ben ik een keertje uit bed gekomen. Ik kwam de kamer binnen en wat lag daar op de grond? Een grote kaart met allemaal pionnetjes erop. Ze luisterden naar Radio Oranje en hielden bij hoe het er voorstond, denk ik. Ik kon er natuurlijk niet lang bij blijven, want ik was klein en ik had er niets mee te maken. Ik moest gauw weer naar boven.

Molenverhalen

De ondergrondse heeft er ook voor gezorgd dat wij een windcharter op het dak kregen. Die wekte stroom op. In de wasschuur stonden twee accu's die opgeladen werden. Zo hadden wij overal op de molen licht en de ondergrondse kon naar de radio luisteren. Mijn vader had aan het begin van de oorlog zijn radio in moeten leveren, maar hij had er twee. De oude had hij meegegeven en de nieuwe hield hij zelf.

Duitse soldaten

Op een keer kwamen de Duitsers bij ons binnen. Het was in één van de laatste oorlogsjaren. Ik zal een jaar of zes zijn geweest. Ik was thuis. Ik zat aan tafel en zag het allemaal gebeuren. Ze wilden mijn vader arresteren. Wat was het geval? Ze hadden een antenne zien staan. Toen ze die mee wilden nemen, verzette mijn vader zich. Hij gaf één van de soldaten een oplawaai. Mijn moeder zag het en raakte in paniek. Die Duitsers waren gewapend. Ze dacht: "Nou heb ik drie kinderen verloren en nou raak ik hem ook nog kwijt.

Mijn moeder ging naar mijn vader toe en zei dat hij rustig moest blijven en mee moest gaan. Dat heeft hij toen gedaan. Het was mijn vaders redding dat hij in vis handelde met één van die Duitsers. Hij ruilde de vis altijd voor meel. Hij noemde die Duitser altijd Hauptmann, meen ik me te herinneren. Die zei tegen hem: "Joh, Kraan, dat moet je niet meer doen." Mijn vader wist op hem in te praten: "Wie is er nou zo dom? Ik heb mijn radio toch ingeleverd, maar jullie denken toch niet dat ik die antenne wegdoe? Na de oorlog koop ik een nieuwe radio en dan heb ik die antenne nodig." Toen was gelukkig alles oké en kon mijn vader weer gaan malen. Nou, dat was wel een opluchting.

Onderduiker

We hebben ook een onderduiker gehad: Jan Schellekens. Hij woonde op de Stille Rijn in Leiden. Ik heb laatst geprobeerd om te achterhalen waar hij tegenwoordig woont, maar dat is niet gelukt. Ik zou hem graag nog eens terug zien. Ik schat hem een jaar of tien, elf

ouder dan ik zelf was. Hoelang hij bij ons is geweest, weet ik niet. Ik weet alleen dat hij veel hout heeft gezaagd. Dat deed hij achter de molen. Zijn moeder, een vreemde voor ons, was komen vragen of hij bij ons mocht blijven. Zij had heel zwart haar. Het is misschien een Joodse jongen geweest, heb ik later gedacht.

Aan het eind van de oorlog is er een V1 in Koudekerk terecht gekomen. Toen ben ik nog met mijn opa van moederskant van de molen naar de krater, bij de kerk, gelopen. Mijn moeder was een ontzettend pietje precies maar toen was het huis een grote stofbende... Ik weet nog heel goed dat er in de schuur een raam stond dat waarschijnlijk met spijkertjes was vastgezet. Het was er door de luchtdruk uitgevallen en kwam zo bij de geit in het hooi terecht. Het glas was nog heel [lacht].

Jan Schellekens, die in de oorlog een tijd was ondergedoken op de molen. Deze foto dateert van na de oorlog. (Particuliere collectie)

Het gezin Kraan. (Particuliere collectie)

Zes weken lang malen

Mijn vader was als molenaar in dienst van het polderbestuur van de Hondsdijkse Polder, maar na de oorlog had hij een tijdje drie polders te bemalen. De Duitsers hadden de polder gedeeltelijk onder water gezet en dat moest na de oorlog weer worden drooggemalen. In de Lagewaardse Polder stond een windroosmolen. Die was kapot, er was iets tussen de raderen gevallen. Dus nam mijn vader ook de bemaling van die polder over. Alleen hij bleef maar malen en het water bleef maar komen, dus ging hij op een gegeven moment samen met het bestuur kijken waar het water vandaan kwam. Dat bleek uit de polder Achthoven te komen. Ze zagen het zo door het gras heen bij ons de polder inlopen.

Ik weet niet meer precies waarom die polder niet bemalen werd. Het kan zijn dat de molen kapot was of dat de molenaar dwars lag, maar het kwam er op neer dat mijn vader drie polders droog moest malen met een oppervlakte van in totaal zo'n negenhonderd hectare. Toen is hij zes weken lang niet uit de kleren geweest. Als ik thuis kwam uit school, moest ik stil zijn want pa

lag dikwijls te slapen in de rookstoel. Mijn moeder hield dan de molen in de gaten. Als de molen niet meer op de wind stond, werd mijn vader wakker gemaakt en moest hij gaan kruien.

Vlak na de oorlog fietsten mijn ouders een keer naar Rotterdam voor familiebezoek, mijn zus en ik zaten achterop. Op een gegeven moment keek mijn vader naar de lucht en zei: "Marie, we moeten terug." Het was gaan waaien en er moest gemalen worden. Ze gingen dus onmiddellijk terug naar de molen, maar toen ze aankwamen bleek dat enkele boeren uit de polder zo'n haast hadden dat ze hadden ingebroken om de molen alvast aan de gang te krijgen. Dat hadden ze ook niet goed gedaan natuurlijk, die hadden er natuurlijk helemaal geen verstand van... Mijn vader was toen erg kwaad.

Bikkelhard

Mijn vader was bikkelhard voor zichzelf, maar heeft ook veel gepresteerd in zijn leven. Ik heb nog papieren liggen van het polderbestuur waarin staat dat ze mijn vader zo punctueel

Molenverhalen

vonden. Ze waren vol lof over hem, maar er kon nooit wat. Ooit vroeg mijn vader aan het polderbestuur of hij een extra accu mocht, zodat we overal goed licht zouden hebben in de molen. Nee, dat kon niet, dat vonden ze te duur.

Ik kan me ook nog een gebeurtenis uit de oorlog herinneren. Mijn vader had altijd veel last van steenpuisten. Eén keer was het zo erg, dat hij een hele dikke arm had en niet kon bijverdienen. We zaten dus zonder eten en toen ging mijn moeder naar de boeren waar wij voor maalden om wat eten te vragen. Ze kwam terug en had niks gekregen. Er kon helemaal niks af. Kun je je dat voorstellen? Toen werd mijn vader zo ontzettend kwaad. Mijn moeder wilde hem nog tegen houden maar hij ging toch naar de boeren toe en kwam terug met wat te eten en drinken. De boeren hadden genoeg te eten allemaal. Ik kan me nog herinneren dat er in de oorlog een boer was die zijn hele pakhuis beneden vol had liggen met kaas. De ondergrondse wist dat. Op een goede nacht hebben ze alles bij hem weggehaald. Zo kan het gaan als je in noodgevallen niks weg wil geven.

De oplossing voor de steenpuisten kwam uiteindelijk van boer Roelofs. Hij was jachtopziener op onze polder en gaf een jachtpatroon aan mijn vader. Die werd opengemaakt en de zwavel werd naar binnen gewerkt, want zwavel is namelijk bloedzuiverend. Het werkte perfect.

Streng

Mijn vader was ook streng in de opvoeding. Ria herkent mij erin terug. Ik heb mijn kinderen misschien ook wel aan de strenge kant opgevoed. Ik zei altijd: "Ik tel tot drie en dan is het over." Dan wist ik van tevoren dat het niet over zou zijn, dus bij de eerste tel gaf ik al een correctietikje. Dan zeiden ze: "Je zou tot drie tellen!" [lacht] Daar hebben ze het nu nog over, maar als ik zie wat er van mijn kinderen terecht is gekomen ben ik trots, dus misschien is mijn aanpak toch niet zo slecht geweest. Toen ik een tiener was, was er makkelijk wrijving tussen mij

en mijn vader. Het zal er mee te maken hebben dat ik de grenzen een beetje opzocht. Maar we hadden ook vaak discussies, bijvoorbeeld over de kerk en de politiek.

Molenaarsbond

Mijn vader was aangesloten bij de Molenaars- en Machinistenvakbond. Na de oorlog kwam hij daar ook in het bestuur. De bond streefde naar betere arbeidsvoorwaarden. De voorzitter was de heer Huisman, hij was een vriend van mijn vader. Hij heeft zich er nog voor ingezet dat mijn vader een beter salaris kreeg. Daarbij was ook de heer Kramer van het Hoogheemraadschap van Rijnland betrokken. Die man was zo met de kwestie begaan dat ze tot op het hoogste niveau zijn gaan vechten voor een beter loon. Op een gegeven kwamen ze zelfs bij koningin Juliana uit, dus bij de Kroon. Daar is het goedgekeurd, het salaris van mijn vader is toen van 370 gulden naar 500 gulden per jaar gegaan.

Mijn moeder

Mijn moeder Maria de Heij kwam niet uit een molenaars familie. Zij kwam uit Alphen aan den Rijn. Zij werkte bij kruidenier Boers die ook een cafe had in Hazerswoude. Daar heeft mijn vader haar ontmoet. Het was een hele overgang voor haar om vanuit Alphen achter in de polder te

Moeder Maria Kraan-de Heij met de kat, ca. 1964. (Particuliere collectie)

gaan wonen, maar ze heeft er toch met veel plezier gewoond. Mijn moeder stond altijd voor een ander klaar. Ze gaf altijd alles weg. Als ze een cake bakte die goed gelukt was gaf ze die weg. Als hij minder geslaagd was aten wij hem zelf op.

Steenuilen en sperwers

Mijn moeder bediende de molen niet. Ze was vooral bezig met het schoonmaken van de molen. Zelfs de bovenste zolder hield ze schoon. Daar barstte het van de uilen. Ik denk dat het steenuilen waren. Al die uilendrollen haalde ze weg. Ik heb ooit een keer zo'n steenuiltje gevangen en een poosje beneden gehouden. Dat zijn leuke beestjes. Er zaten ook veel sperwers. Die nestelden in de lange spruit, de lange horizontale balk die door de kap van de molen heen steekt.

Op die zolder zitten ook het bovenwiel en de bonkelaar die bij het aandrijfmechanisme van de molen horen. Daar zitten staven in van palmhout. Die zitten er al ik weet niet hoe lang in. Mijn vader wist zelf niet meer wanneer die erin gezet zijn. Moet je nagaan wat een kracht daar dag in dag uit op staat. Om de staven in goede staat te houden, moesten ze elk jaar één keer in de bijenwas gezet worden. Dat mocht ik dan doen. Dat soort klein onderhoud hoorde ook bij het molenaarswerk. Ook het teren van de hekken enz. deden we zelf. Als kleine jongen hielp ik al mee. Ik weet nog dat mijn armen helemaal onder de teer zaten.

Groentetuin

Om de molen heen, in de rondte, had mijn vader een groentetuin met allerlei gewassen: bloemkool, rode kool, krotten, wortelen en uien enz. Voor het zomerhuis stond bijvoorbeeld altijd de spinazie. Als klein kind moest ik altijd de tuin wieden. Mijn vader deed het zwaardere werk. Als hij aan het spitten was, dan zat ik er naast om te kijken of er wormen tussen de aarde zaten, want die gebruikten we voor het stekkingooien, dat was één van de manieren waarop we visten.

Zomerhuis

Wij woonden in de molen, maar toen ik klein was hebben we in het zomerhuis ernaast gewoond. Het slaapgedeelte van het zomerhuis was er aan de achterkant tegenaan gebouwd. Ik weet nog dat daar een krib voor een baby in de bedstee was. Die krib zat aan een paal vast en die kon je uit de bedstee draaien om het kind te verschonen. Dat was handig. Ik weet nog vaag dat we in die tijd naar de molen zijn verhuisd.

Vlak na de oorlog heeft mijn nicht Alie met haar man Ton een aantal jaren in het zomerhuis gewoond. Later zijn mijn ome Jan en tante Nel er komen wonen. Die hebben er zo'n vijf jaar gewoond en ze hebben er twee kinderen gekregen.

Nortonpomp

We hadden geen waterleiding, maar in het zomerhuis zat een nortonpomp. Daar kon je water mee oppompen. Dat was grondwater en het smaakte naar ijzer. Op een gegeven deed de pomp het niet meer. De waterput was verzand, maar we mochten geen nieuwe put slaan. Dat hield in dat we voortaan bij een boerderij in de buurt, waar ze waterleiding hadden, water moesten gaan halen. Ik ging er met de roeiboot naartoe en nam dan een melkbus mee waar veertig liter water in kon. Ik was nog klein, dus als die bus vol was, kon ik hem niet tillen. Dan moest ik een knecht roepen en die hielp me dan om de bus in de boot te zetten. Daarna roeide ik weer naar huis.

Pas veel later hebben we waterleiding gekregen, ik meen in 1958. Er werd toen een persleiding aangelegd dwars door de polder en het polderbestuur heeft toen bedongen dat er een aftakking naar de molen gemaakt moest worden. Op een goed ogenblik bevroor 's winters die leiding. Mijn vader probeerde de leiding te ontdooien, maar dat lukte niet al te best. Uiteindelijk dacht hij: ik draai de kraan wel los. Dat deed hij, maar op een gegeven moment schoot ineens het water er door. De keuken was circa drie meter breed, maar het water spoot zo

De Hondsdijkse Molen rond 1930. Links de geitenschuur en daarnaast de wasschuur. Rechts naast de molen het zomerhuis. (Particuliere collectie)

naar de andere kant tegen de kast aan [lacht]. Ik ben toen onder de straal door gedoken, naar de put gegaan en heb gauw de hoofdkraan dichtgedraaid.

Benen op het fornuis

In 1958 is de molen van binnen opnieuw betimmerd. Eerst zat er maar één laag planken tussen de binnen- en buitenkant van de molen, dus het was altijd ontzettend koud binnen. Ik

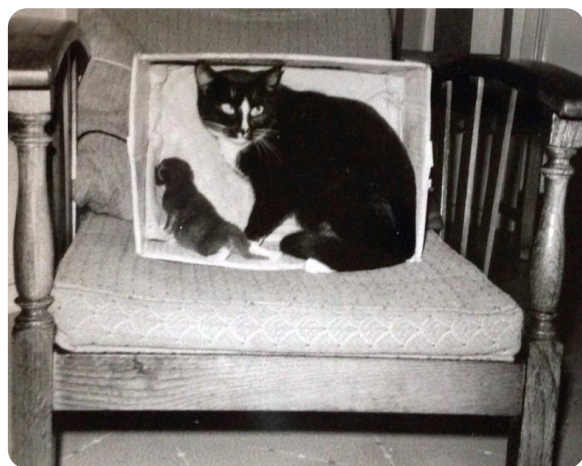
weet nog dat mijn ouders in de strenge winters altijd met hun benen op de openstaande klep van het fornuis zaten, omdat dat nog een beetje warmte gaf. Maar je had wel gratis wonen hè! [lacht]. Dat werd vroeger altijd gezegd als je iets zei over het lage salaris van de molenaar. Er kwam een keer een man van de belastingdienst bij ons thuis. Die wilde in rekening brengen dat we daar gratis woonden. Toen zei mijn vader: “Nou, dat vind ik een goed idee. Deze winter

mag jij drie maanden helemaal vrij op de molen zitten, dan ga ik wel in jouw huis." Toen was het gelijk over [lacht].

Geiten, kippen en varkens

Behalve het zomerhuis stond er een wasschuur en een schuur voor de dieren op het erf. In de wasschuur stond een wasketel op een driepoot. In het weekend hakte ik altijd houtjes voor het vuur onder die ketel. Als de was gedaan werd, dan draaide ik aan de slinger van de wringer, want niks ging vanzelf in die tijd. Dan kon mijn moeder doorgaan met wassen.

Een andere vaste taak was het melken van de geit. Ik molk hem altijd 's ochtends en mijn vader deed het 's avonds. Die melk dronken we zelf. De geit stond in de geitenschuur. Daar stond ook een taanketel die werd gebruikt om de fuiken te tanen. We hadden ook vier varkens en ik weet niet hoeveel konijnen. En er waren een stuk of vijf, zes kippen. De eieren gaf mijn moeder vaak weg. Ook hadden we een kat en een hond. De hond was een keeshond. Het was geen echte waakhond, hij ging alleen maar tekeer als de postbode kwam. De kat was er om ratten en muizen te vangen. De eerste kat is een jaar of acht oud geworden. Hij liep tegen de wieken aan en was op slag dood. Dat vond ik wel erg, want ik was met hem opgegroeid en het was een ontzettend lief beest. Hij was ook heel groot. Zelf hadden we dat niet door, maar als mensen bij

De kat in de 'rookstoel'.

ons kwamen, zeiden ze "jeetje, wat een beest is dat!"

Smeerboel

"Hondsdijk" zou je ook vrij kunnen vertalen met "mensonwaardig". Althans, dat vind ik. Om bij de molen te komen moest je altijd over een onverhard pad door het land van een boer lopen. Waar ze de koeien molken, daar moesten wij doorheen. Dat was een ontzettende smerboel, je moest daarom altijd laarzen aan. Jaren na de oorlog werd het pad betegeld. Nu wordt het beter, dachten wij, want nu kunnen we over de tegels lopen. Dat had je gedacht. De boer ging gewoon zijn koeien zitten melken op het tegelpad en daardoor lag er nog al die drek. Toen ik ouder werd ging ik dat pad van ongeveer een meter of 50 schoonmaken. Maar als we 's zondagsmorgens naar de kerk gingen zaten ze op het schoon gemaakte stuk te melken...

Zondagen

Wij gingen op zondag naar de Zwaantjeskerk in Hazerswoude, waar mijn opa organist was geweest. Meestal lopend, later met de fiets. Als we uit de kerk kwamen gingen we bij oma koffiedrinken. Mijn vader maalde graag op zondag en toen ik wat ouder werd, ging ik om die reden eerder naar huis als ik zag dat er geschikte wind was om te malen. Dan ging ik alvast de molen opzeilen. Als mijn vader dan thuiskwam, draaide de molen al. Op die manier heb ik leren malen. Eigenlijk wilden de boeren liever niet hebben dat mijn vader op zondag maalde. Maar als ze er wat van zeiden, dan zei mijn vader: "Jullie melken toch ook de koeien?" Dan kwam hij er toch mee weg.

Slotwerk

Als er ooit één hard gewerkt heeft, dan was het mijn vader wel. Hij nam altijd werk aan bij boeren in de buurt. Hij nam een keer slotwerk aan met een oppervlakte van 45 hectare bij de gebroeders Wensveen, die wilden daar niet meer dan 300 gulden voor betalen. Mijn vader zei: "Ik wil dat werk wel aannemen, maar dan wel voor drie jaar achter elkaar." Ik moet toen

zo'n 14 of 15 zijn geweest, ik heb namelijk nog meegeholpen. Het waren enorm veel sloten die vol stonden met biezen. Al die biezen moesten eruit. Mijn vader had er in feite dik aan verloren, maar omdat het een klus voor meerdere jaren was, was het toch een aardige deal. Maar toen we het twee jaar gedaan hadden, zei Johan Wensveen: "Joh, we hebben tijd genoeg. We doen het dit jaar zelf wel." Nou dan moet je net bij mijn vader komen! Die pikte dat niet. Hij zei: De afspraak was dat ik het werk drie jaar achter elkaar zou doen. Uiteindelijk accepteerden ze dat wel.

De meeste boeren waar mijn vader voor werkte, waren geen lid van het polderbestuur, maar hij was ook vaak aan het werk bij de penningmeester van de polder, Jan Goedhart. Daar heeft hij jarenlang van alles voor gedaan, waaronder slootwerk. Ik werkte geregeld samen met mijn vader. Toen ik een jaar of 11, 12 was moest ik na schooltijd al helpen met bieten rooien. Dat was heel zwaar. Mijn vader haalde de bieten uit de kleigrond, en ik moest dan al die bietenkoppen hakken. Als dat klaar was, gingen we thuis eten.

Het slootwerk nam mijn vader altijd aan in de vakantie. Dan was ik vrij en dan deden we het met zijn tweeën. Mijn vader was heel handig en snel in het "sloten". Ik heb van hem geleerd hoe het moet. Dat was allemaal nog handwerk. De boeren dachten soms: "Hoe is het mogelijk dat die Kraan zo hard gaat met zijn zoon? Hoe redden ze dat toch?" Er waren er bij die het niet vertrouwden en die kwamen dan al springend met een stok over de sloten naar ons toe om te zien of we wel netjes werkten. Maar wij werkten altijd netjes en secuur. Soms waren we van 's morgens vroeg tot 's avonds laat aan het werk. Dan had je je avondeten op en dan zei mijn vader: "Henk, zullen we nog even?" [lacht]

Toen mijn vader ooit opdracht kreeg de vaarsloot uit te baggeren, samen met Bram Elswijk, de molenaar van de Rhijneburger Molen, troffen ze de waterloop aan van de eerste molen in de Hondsdijkse Polder. *(Zie schets op de laatste pagina, red.)*

Werk wat mijn vader er ook bijdeed was pulpschepen lossen. Dat was afval van een bierbrouwerij, dat moest dan van een schip

Vader en zoon Kraan buiten aan het werk. (Particuliere collectie)

gehaald worden. Dat deed hij samen met een vriend. Mijn vader pakte van alles aan om bij te verdienen.

Fuiken lichten

Net als mijn opa pachtte mijn vader ook viswater. Er waren maar twee boeren die het viswater perfect op orde hadden. Dat waren Koot, van boerderij Bronstee, en de familie Rijnveld. Die zorgden zo goed voor hun water, dat viswater wilde je als molenaar niet graag kwijt.

Als we bezig waren met het sloten, mocht ik de fuiken gaan lichten met de boot. Dan ging ik de Lagewaardse Polder in. Op een bepaalde plek moest ik de boot overtrekken en daar liepen stieren. Daar was ik behoorlijk huiverig voor, dus dan was ik blij dat ik weer verder kon varen. Ik lichtte in de rondte wel zo'n veertig fuiken. Een kilometer of vijf was ik dan aan het varen geweest. Als ik terugkwam, waren we soms blij, de andere keer niet. Dat hing af van hoeveel paling we gevangen hadden.

Snoek vangen

Wat we ook deden was snoek vangen met het raamnet. Snoek zwemt vaak in de paaitijd tegen de stroom in. Ze zwommen dan in de richting van de molen en dan werd een raamnet in de voorwaterloop van de molen gezet. Aan de kant werd een opening van zo'n 20 centimeter gehouden. De snoek gaat er langs, maar bij de schoepen van het scheprad lukt het ze niet meer tegen de stroom in te zwemmen en komen ze in het raamnet terecht. Zo hebben we ontzettend veel snoek gevangen. Eén keer hadden we een snoek van 22 pond. Die was gewoon lelijk van ouderdom, wat een kreng was dat. In de polder hadden we er wel eens eentje van 12 pond gevangen, maar zo'n grote als deze nog nooit. Bij strenge winters zetten we voordat de molen ging draaien het raamnet er in. Dat sloot dan alles af. Dan gingen we malen en kwam alle vis die vanwege de zuurstof vlak achter de schoepen was gaan liggen in het raamnet.

Stekkengooien en fleuren

Paling kon je ook vangen via stekkengooien. Een stek is een stokje met zo'n vijf, zes meter draad eraan met aan het einde een palinghaak. Aan die haak worden allemaal wormen geregen. Als we gingen stekkengooien hadden we wel zo'n 150 stuks van die stekken, die we om de 25 meter in het water zetten. De andere ochtend gingen we dan kijken of er paling aan zat. Ook hadden we op de vaart dikwijls dobbers liggen, ronde staafjes waar draad omheen zat. Daaronder hing een palinghaak, daar deden we dan visjes aan om snoek mee te vangen.

Er was nog een manier om 's winters vis te vangen: bijtjes hakken. Je hakt een gat in het ijs en daar hang je een fleur in. Een fleur bestaat uit een Y-vorm met een stokje. Daar doe je met de hand draad om en dat wordt vastgezet in een keepje van het hout. Onderaan zit nog een stukje draad met een onderlijntje, wij noemden dat een "sedertje", waar een visje aan komt te hangen. Daarmee kon je dan snoek vangen. Ik kan me herinneren dat het in 1956 een hele strenge winter was. We gingen "fleuren", dus kijken of er wat aan zat. Het had toen zo hard gevoren dat je de fleur uit het ijs moest hakken. Maar vaak zat er dan nog een draadje vast aan de onderkant van het ijs. Dan moest je je jas uittrekken om het draadje los te maken. Nou, dat was me koud zonder jas! De wind gierde gewoon langs je heen, zo hard vroom het. Dan zeiden we tegen elkaar: "Nou ben jij aan de beurt om je jas uit te doen." En dan zei de ander: "Nee, jij bent aan de beurt!"

Paling steken

Een andere manier van vissen in de winter was paling steken. We reden dan op de schaats de sloten af. Aan de vorm van de belletjes in het ijs kon je zien of er een paling lag. Dat is een hele oude manier van palingvissen. Ik heb nog een palingsteker die van één van de eerste Kranen op deze molen is geweest, uit 1792. Daar hebben we wat paling mee gevangen! Ook toen ik al getrouwd was en in Koudekerk woonde ben

Henk Kraan, met de palingsteker die vermoedelijk al in de 18de eeuw in gebruik was door de familie Kraan. (Foto Marloes Wellenberg)

ik nog wel met mijn vader op de schaats gaan paling steken. Mijn vader kon ontzettend goed rijden. Ik weet nog dat er in 1974, mijn vader was toen 69 jaar, een keer een boer naar me toe kwam die me erop aansprak: "Joh, ga jij nou paling steken met je vader? Hoe kun je dat nou doen? Als hij straks valt..." Ik zei: "Nou, ik zal je vertellen, mijn vader kan beter schaatsen dan ik, hoor." Als mijn vader en ik samen paling gingen steken, bleven we uren weg. De heer Huisman kwam ook graag bij ons op bezoek. Vooral als we de molen lieten draaien om paling te vangen.

Bankdirecteur

Wie ook vaak bij ons kwam om te vissen was de directeur van de Nederlandsche Middenstandsbank, Ferdinand Postuma. Dat was vlak na de oorlog. Hij liet zich met de taxi afzetten en bleef dan bij ons vissen, koffiedrinken en eten. Hij vond het ontzettend leuk om bij een molenaarsfamilie te komen. En wij vonden hem ook leuk, want hij vertelde allerlei verhalen en raadsels. Hij was de rechterhand geweest van Lieftinck, de

toenmalige minister van Financiën. Hij had zelf kinderen en bracht altijd boeken voor mijn zus Gerda en mij mee. Eén boek kan ik me nog goed herinneren: 'De Page van Gravin Jacoba' [lacht]. Dat was een ontzettend mooi boek. Postuma zat vol met humor. Eén van zijn raadsels was: het is groen, het hangt in een boom en het zingt. Antwoord: een groene haring. Op onze vraag: "maar het zingen dan?" zei hij: "dat is om het moeilijk te maken."

Ik heb zelfs nog een keer een werphengel van meneer Postuma gehad. Ik maakte altijd zelf een hengel van een bonenstok. Daar deed ik een palingdraad aan met een paar kurken en aan het eind een palinghaak. Als aas gebruikte ik een klein visje. Ik was vroeger een heel druk mannetje, maar als ik aan het vissen was, had ik veel rust en geduld. Als klein jongetje heb ik eens een snoek van vijf pond gevangen die ik amper fatsoenlijk kon dragen. Ik heb hem eruit gehaald en met veel trots thuis getoond.

Gerookte vis

Zelf aten we altijd op vrijdag vis, zoals dat vroeger bij katholieken de gewoonte was. Mijn vader had zelf een rookkast gemaakt. Hij rookte daar paling in. Onze paling was verreweg het lekkerste van alle rokers. Hoe kwam dat? De meeste mensen hangen hun paling in de kast en zodra die vet gaat druipen halen ze de paling eruit. Maar mijn vader liet die paling druipen, druipen, druipen tot al het vet eruit was. Dan was de paling ontzettend lekker. Wij vingen ook veel zeelt. Die rookte mijn vader ook.

De meeste vis verkochten we aan handelaren. Paling was onze belangrijkste inkomstenbron. Voor de paling kregen we 8 gulden de pond. Dus je snapt wel dat die paling een aardige bijverdienste was. In Oude Wetering had de familie Kraan een palingrokerij. Als we veel hadden kwamen ze het met de auto halen. Dan roeiden wij met de boot naar voren, naar de weg, en dan pikten zij de vis daar op. Een andere vaste afnemer was Zandvliet. Die had een palingrokerij in een hofje in Leiden. Hij kwam de

vis altijd halen, een enkele keer ging ik het zelf brengen. Als die man dan met die paling bezig was op dat kleine binnenplaatsje, dan stonk het als ik weet niet wat!

Deze gewichten werden gebruikt om de gevangen paling te wegen voor de verkoop. (Particuliere collectie)

Machinist

In 1959 is de molen stilgezet en heeft een gemaal het malen overgenomen. Mijn vader is daar toen machinist geworden, maar hij is wel op de molen blijven wonen. In de winter van 1963 vror het ontzettend hard en is mijn vader gevallen op het ijs. Hij was naar zijn broer in Hoogmade geschaatst en viel toen hij al bijna weer thuis was, op de molensloot. Hij had een hersenschudding. Na de dooi moest er natuurlijk weer gemalen worden met het gemaal, dus het gevolg was dat ik mijn vader als machinist moest vervangen. Ik zat in die tijd op de avondschool. Ik werkte 48 uur in de week, ik deed veel aan sport, dus dat gemaal erbij was eigenlijk geen doen. Maar goed, ik ging er toch mee malen. In die tijd kwam er veel vuil naar het gemaal toe. Er zat daar een sluis in de Wetering. Ik dacht: ik laat die sluis iets zakken, dan blijft het vuil ervoor liggen en dan haal ik het krooshek weg voor het gemaal. Ik was toen 25 jaar en erg sterk. Dus ik liep met dat krooshek – ik denk dat het wel 80 kilo gewogen moet hebben – en ik gleed uit. Ik

ging door mijn rug en moest tien dagen platliggen. Het was oorspronkelijk de bedoeling dat ik mijn vader zou opvolgen. Maar die ervaring op het gemaal maakte dat ik eigenlijk minder trek had om het werk van mijn vader als machinist over te nemen.

Van de molen af

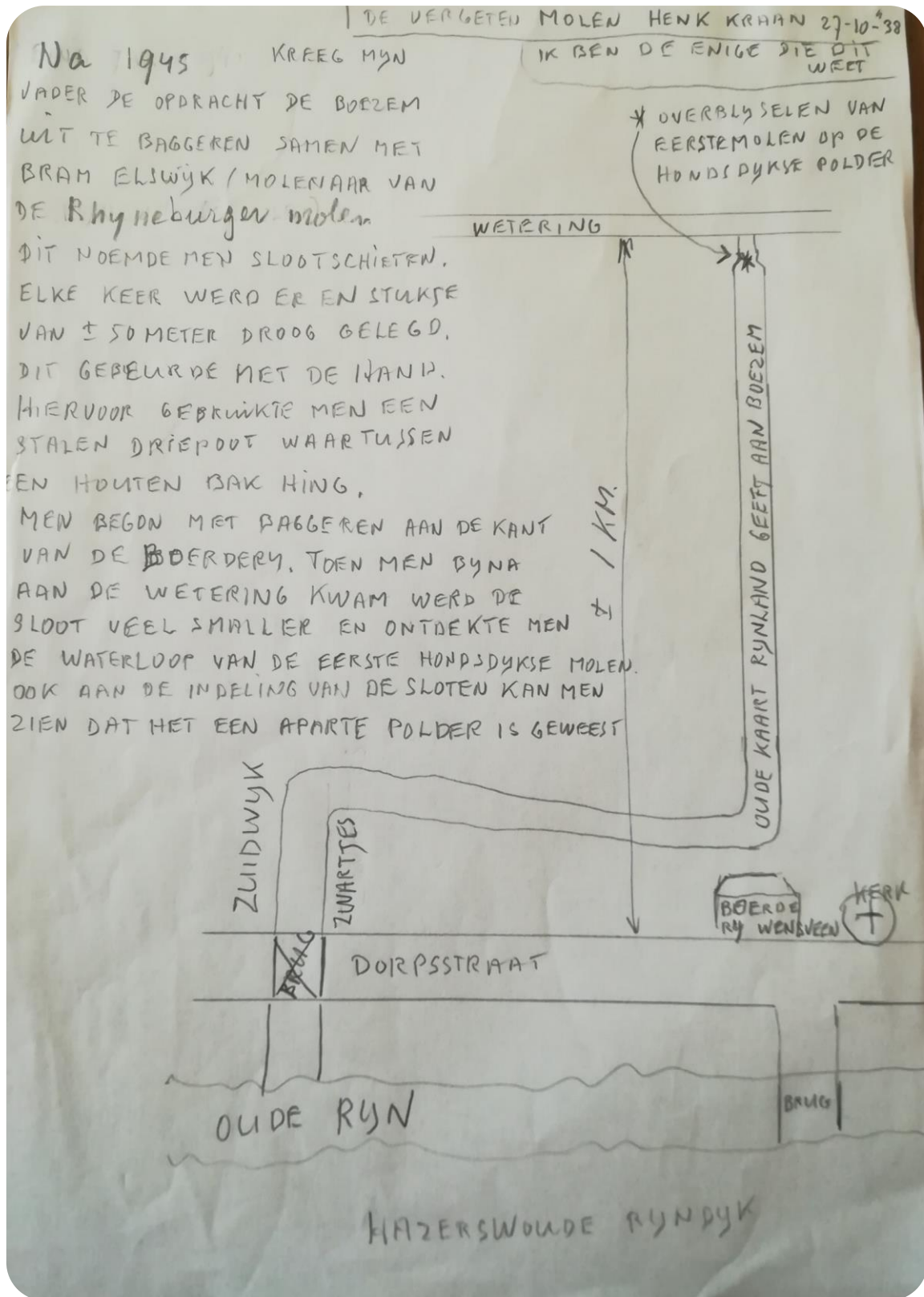
In 1964 zijn wij van de molen afgegaan en in een woning in Koudekerk gaan wonen. De belangrijkste reden was dat mijn moeder de ziekte van Parkinson kreeg en daardoor niet meer op de molen kon blijven wonen. Het polderbestuur gaf een afscheidsfeestje in café De Hoek in Koudekerk. Aan het eind van het feest heb ik nog een woordje gesproken. Naast de ziekte van mijn moeder was er nog een reden om te stoppen. Al het viswater was dood. De waterkwaliteit was erg achteruit gegaan, en dat terwijl we vóór de winter van '63 nog zo veel gevangen hadden. Mijn vader was op en top molenaar dus het was een hele moeilijke beslissing om van de molen af te gaan.

Mijn werk

Vanwege de problemen met mijn rug kon ik geen zwaar werk meer doen. Ik heb bij 3 verschillende bedrijven gewerkt maar die gingen allemaal failliet [lacht]. Daarna heb ik tot aan mijn pensioen met veel plezier gewerkt op de afdeling kosten controleren en begroten bij ingenieursbureau Lummus in Den Haag.

Een paar jaar geleden ben ik nog op de molen geweest bij Van Meeteren (*de huidige molenaar, red.*). De molen was toen gerestaureerd. Hij had hem in de zeilen staan, de molen stond te draaien. Ik ben naar binnen gegaan en heb geluisterd hoe mooi hij liep. Hij loopt nu als een zonnetje.

Van mijn plan om mijn vader als molenaar op te volgen is dus niks terecht gekomen, maar ik ben er blij mee hoe mijn leven gelopen is. Ik ben de laatste generatie Kraan die met de molen gemalen heeft, maar ook de eerste Kraan op de Hondsdijkse Molen die heeft doorgeleerd!

Bij baggerwerkzaamheden werd de waterloop van de eerste molen aangetroffen.
(Tekening Henk Kraan)